

באורים

עד כאן תיאר החבר את מעלותיה של ארץ ישראל על-פי התורה שבכתב. כעת הוא פורט בפני המלך ציטוטים מדברי חז"ל בתורה שבעל-פה, המפליגים בשבחה ומעלתה, עד כדי השלכות הלכתיות כבדות משקל. לפי ההלכה שקבעו חז"ל, כל אחד מבני הזוג יכול לכוף את משפחתו לעלות לארץ ישראל, ואינו יכול לכופם לרדת מארץ ישראל. חז"ל ייחסו חשיבות רבה לשלום הבית, ולכן תיקנו כתובה לאישה, כדי שהבעל לא ירצה לגרשה בקלות. אך כאשר מדובר בארץ ישראל, הם קבעו שאם האישה מסרבת לעלות, היא מפסידה את כתובתה, ואם האיש מסרב הוא חייב להתגרש מאשתו. אם ארץ ישראל הייתה אמצעי נח לעבודת ה', הרי שהשיקול העיקרי היה באווירת הקדושה שבה ובמצאיאות של קהילה יהודית יציבה. חז"ל הדגישו, שארץ ישראל היא לא אמצעי למטרה, אלא היא יסוד הקיום הרוחני של עם ישראל, ולכן חייבים לגור בה אפילו בין גויים, ואסור לגור בחוץ לארץ אפילו בין יהודים. חז"ל הדגישו שרק בארץ ישראל אפשר לעבוד את ה', ומי שגר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה, כי לקרקע יש משמעות רוחנית ואפילו לצורך קיום מצווה, כמו יבום, אסור לרדת לחוץ לארץ. הם דימו את הנישואין בחוץ לארץ לנישואי תערובת ("אֶחָיו נָשָׂא גוֹיָה"), ואת הדר בה שהוא ראוי לעונש מיתה ("בְּרוּךְ הַמְּקוֹם שֶׁהָרְגוּ"). יתרה מכך, חלק ניכר מדיני ממונות, המכונה בשם כללי "קנסות" - רק בית דין שהם סמוכים יכולים לדון, וסמיכה אפשר לקבל רק בארץ ישראל. עוד שיבחו חז"ל את ההליכה בארץ ישראל, כמצווה שזוכים עבורה לחיי עולם הבא, ושיבחו את העלייה לארץ ישראל במסירות נפש.

הרחבות

1. ביטויי קדושת ארץ - ישראל בהלכה

וְדִינָם עַל הָאִשָּׁה הַמְּסַרְבֶּת לַעֲלוֹת עִם בְּעֵלָהּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: "תַּצֵּא בְּלֹא כְּתָבָה". מצוות יישוב ארץ ישראל מקבלת מקום מיוחד בהלכה: כך, למשל, חז"ל התירו אמירה לנוכרי בשבת בשביל לקנות ממנו קרקע בארץ ישראל (גמרא גיטין דף ח, וראה הסברים שונים בראשונים שם). השוכר בית בארץ ישראל חייב במזווה מיידי מפני יישוב הארץ (שו"ע יו"ד רפו, כב). אסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל (משנה בבא-קמא, חו"מ טט, א) (וראה דוגמות נוספות בשו"ע חו"מ קעה, כ; שו"ע חו"מ רלא, כו. ובהגר"א שם אות מד, ובלבוש סעי' כו; שו"ע חו"מ קסח, א).

2. מעלת העלייה לארץ

לְעוֹלָם יְדוּר אֶדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כתב המאירי [ב"ק פ, ע"ב] "מצווה על כל אדם מישראל לקבוע דירתו בארץ ישראל ולישבה כפי כוחו". וכן כתב רבי אלעזר אזכרי, בעל ספר חרדים: "כשם שעל כל אחד מישראל לאהוב את עם ישראל, כך עליו גם לאהוב את ארץ ישראל. ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אימו, כי תחילת ענייננו שנקבעה לנו בכייה גדולה יען כי מאסנו בה..." [פרק נט, מצוות יישוב ארץ ישראל]. הרב קוק כותב שאפילו אם עולים לארץ בשביל עניינים חומריים, לדבר יש מעלה גדולה: "כמה גדולה היא המעלה של מי שמשותקק לישב ארץ הקודש אפילו לשם התכלית החומרית של הכלל, כי אצל הכלל יהפך תמיד כל עניין גשמי לרוחני, והתכלית העליונה בא תבא על ידי חיבור עם ה' בארץ ה'". [עיין עוד בעולת ראי"ה ח"א, עמ' שעה].

שאלות לדיון

איך יתכן שגירושין עדיפים ממגורים בארץ ישראל?
"כל המהלך ארבע אמות... מובטח לו שהוא בן העולם הבא". מדוע?

הדירה בארץ
ישראל

כא **אמר הכותבי**: השמיעני מזה מה שיש אצלך מחמודותיה.

כב **אמר הכותבי**: מזה אומרם: "הכל מעליו לארץ ישראל ואין הכל מורידיו". ודינם על האשה המסרבת לעלות עם בעלה לארץ ישראל: "תצא בלא כתובה", ובהפך זה אם מסרב האיש לעלות עם האשה לארץ ישראל, "יוציא ויתן כתובה". ואמרם: "לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפלו בעיר שרבה גוים, ואל ידור בחוצה לארץ ואפלו בעיר שרבה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה למי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה למי שאין לו אלוה, וכן הוא אומר בְּדוּד 'פי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לה עבד אלהים אחרים', לומר לה כל הדר בחוצה לארץ פאלו עובד עבודה זרה". וכבר נתנו למצרים מעלה על שאר הארצות, ודנו על שאר הארצות מקל וחמור, ואמרנו: "וימה מצרים שנקרטה עליה ברית אסור, שאר ארצות לא כל שפון".

ומאמרם: "כל הקבור בארץ ישראל פאלו קבור תחת המזבח". ומשבחים מי שמות בה הקבורה בארץ יותר ממי שנסא אליה מת, לאמרם: "אינו דומה קולטתו מחיים קולטתו לאחר מיתה", ויתר מזה אמרו במי שהיה יכול לשכן בה ולא שכן בה, וצנה לשאתו אליה אחר מותו: "בתיכם - ונחלתי שמתם לתועבה, ובמיתתכם - ותבאו ותטמאו את ארצי".

והגיעה הקפדת רבי חנניה פאשר נשאל האם מתר לפלוני ללכת לחוצה לארץ ליבם אשת אחיו, עד פדי שאמר: "אחיו נשא גויה, ברוך המקום שהרגו, הוא ירד אחריו?". ומאסורם למכור קרקע לנכרי, ואסורם למכור הריסות הבית ולהניחו חרב. ומה שקשור לאמרם: "אין דינו דיני קנסות אלא בארץ ישראל". ושלם יצא העבד לחוצה לארץ, וזולת זה הרבה. ואמרם: "אוירה דארץ ישראל מחפים". ומאבהתם את הארץ אמרנו: "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מבטח לו שהוא בן העולם הבא". ואמר רבי זירא למין שטען נגדו על שנדחק לעבר את הנגר מבלי מעבדת, מתשוקתו לעבר לארץ ישראל: "דוכתא דמשה ואהרן לא זכו ליה מי ימר דזכינא ליה".

מחמודותיה - השבח של ארץ ישראל. **תצא בלא כתובה** - תתגרש בלא לקבל את הזכויות הממוניות שבכתובה. **מהסתפח** - מלהתגורר ולהידבק. **מצרים שנכרתה עליה ברית** - ה' הבטיח "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" [דברים יז, טז]. **נשא אליה מת** - העלוהו לקבורה בארץ ישראל אחר פטירתו. **אחיו נשא גויה** - התחתן עם אישה מחוץ לארץ (ביטוי חריף כלפי מי שנמצאת בחוץ לארץ). **איסורם למכור הריסות הבית** - [עיין אוצר נחמד]. **דוכתא דמשה ואהרן לא זכו ליה מי ימר דזכינא ליה** - מקום שמשה ואהרן לא זכו (להיכנס) מי אמר שאזכה לו?